

Tilia cordata 'Rancho': waardevolle linde voor stedelijk gebied

Tilia cordata is niet weg te denken uit het straatbeeld en landschap. De boom krijgt dan ook de nodige aandacht in het gebruikswaardeonderzoek. De variabele groei van *Tilia cordata* als soort bemoeilijkt de teelt echter. De cultivar 'Rancho' kent dit nadeel niet.

De linde heeft een lange staat van dienst in Nederland. In het verleden hadden alle onderdelen van de boom praktisch en economisch nut: het blad werd gebruikt voor veevoer, de bastvezels voor bindmateriaal, matten en schoenen en het hout voor draaiwerk, beeldhouwwerk, pianotoetsen en tekenborden. Al in de 16e eeuw werden in de omgeving van Amsterdam en Haarlem veel lindes gekweekt voor de buitenplaatsen in die regio. Later werd de linde om deze reden een belangrijk exportartikel naar landen als Rusland en Zweden.

In het zuidoosten van Nederland stonden gevarieerde lindebossen en maakten lindes deel uit van houtwallen bij boerderijen. Door ontginning ten behoeve van de akkerbouw zijn deze bossen en houtwallen grotendeels verdwenen. De linde is daarmee veel minder algemeen geworden in het landschap.

Selecties

Hoewel er op het noordelijk halfrond wel 40 lindesoorten voorkomen, kent Europa slechts drie soorten: *T. cordata* (winterlinde), *T. platyphyllos* (zomerlinde) en *T. tomentosa* (zilverlinde). Daarnaast komt de soort *T. europaea* voor,

die bestaat uit kruisingen van de zomer- en winterlinde. Veel, ook zeer oude, lindes blijken dergelijke hybriden te zijn. Ze zijn waarschijnlijk producten van kwekers, maar kunnen ook in het wild ontstaan. Voorbeelden zijn de *Tilia europaea*-cultivars 'Zwarte linde' en 'Pallida'.

Vanwege de grote variatie in groei is door verschillende kwekers in binnen- en buitenland al meer dan een halve eeuw selectiewerk verricht. Dit heeft onder meer geresulteerd in verschillende Amerikaanse selecties die nu als cultivar aangemerkt zijn. 'Rancho' is er een van. Deze selectie werd in 1961 door E.H. Scanlon geselecteerd. De boom is in Nederland in de handel gebracht door Koninklijke Kwekerijen Alphons van der Bom uit Oudenbosch. Naast 'Rancho' zijn 'Greenspire' en 'Böhlje' – bij velen beter bekend als 'Erecta' – veel gebruikte *cordata*-cultivars.

Gebruikswaarde

'Rancho' past in straten met een betrekkelijk smal profiel. De habitus is smal-eirond met een schuin opgaande takstand. Dit is een groot voordeel ten opzichte van andere *cordata*-cultivars waarvan de kroon veelal breed eirond wordt. Bij de jonge boom staan de onderste

takken onder een hoek van 45° schuin omhoog, de bovenste takken maken een hoek van 30° met de doorgaande spil. 'Rancho' blijft wat kleiner dan 'Böhlje' en 'Greenspire'.

Het blad van 'Rancho' is meestal iets groter dan gemiddeld. Het is glimmend groen en valt vroeg af. De bloei is eind juni, begin juli. Opvallend is de min of meer opstaande bloeiwijze boven het blad. De bloemen worden goed bezocht door bijen.

In het gebruikswaardeonderzoek is 'Rancho' op drie locaties geplant: in 1997 in Zundert en in 1999 in Hengelo en Voorhout (zie www.straatbomen.nl). In Hengelo staan de bomen in plantvakken in de verharding (trottoirtegels). Ze doen het redelijk tot goed. De boom blijkt hier een rustige groeier die enige tijd nodig heeft om goed op gang te komen.

In Zundert en Voorhout staan de bomen in een park. In Zundert (zandgrond) staan de bomen er prima bij, maar in Voorhout (arm duinzand) zijn de bomen door vandalisme gesneuveld. De soort staat er om bekend dat ze lage eisen stelt aan de groeiplaats en geschikt is voor alle gronden, inclusief (relatief) droge zandgronden.

Als de boom op de kwekerij voldoende vaak en op tijd wordt verplant (kader: aandachtspunten bij de teelt), levert het verplanten naar de uiteindelijke standplaats geen moeilijkheden op voor de hergroei. 'Rancho' is een dankbare cultivar in het gebruik. De kroon wordt gemakkelijk rondom gevuld met niet te zware takken. De soort maakt verder een uitgestrekt wortelgestel en is daarmee weinig gevoelig voor wind. Hoewel de soort zoute wind redelijk goed verdraagt, is ze zeer gevoelig voor strooizout. Vooral bij straatbomen, aan de rijwegzijde, is schade door strooizout goed herkenbaar aan het optreden van geelbruine bladranden, waardoor het blad voortijdig afvalt.

De gevoeligheid voor lindebladluis (*Eucallipterus tiliae*) valt mee. 'Rancho' blijft over het algemeen vrij van luis en druip dus weinig; een belangrijk pluspunt ten opzichte van *T. europaea* die hier veel meer last van heeft. Vraat aan het blad door de larven van de kleine lindebladwesp (*Caliroa annulipes*) komt wel eens voor, maar in veel mindere mate dan bij de cultivars van *T. europaea*.

Een belangrijk knelpunt in de teelt van *Tilia* is bast- en bladvlekkenziekte (*Cercospora microsora*). Vooral *cordata* en *europaea* zijn gevoelig. PPO werkt de komende jaren aan dit knelpunt. Daarbij komt zowel

het voorkomen van schade als geleide bestrijding aan de orde.

Vermeerdering

Normaal gesproken wordt 'Rancho' geoculeerd op zaailingen van de soort (*Tilia cordata*). De knoppen van 'Rancho' zijn relatief klein, waardoor het oculeren gemakkelijker gaat dan bij andere soorten. Sporadisch worden de (duurdere) vermeerderingsvormen (zomerstek en afleggers) toegepast. Als onderstam kan *Tilia cordata* 1+0 in de maat 6/10 mm worden gebruikt. Omdat vooral op zwaardere gronden de aangroei van de stammen traag kan verlopen (waardoor het oculerschema in de knel kan komen), is het veiliger om tweejarige stammen te planten. Omdat de vraag naar meerdere malen verplante bomen steeds groter wordt, is het voor de spullenkweker zaak om hierop in te spelen en tweejarige 1+1 onderstammen van *Tilia cordata* te planten.

Aandachtspunten bij de teelt

Hou in de teelt van *Tilia cordata* 'Rancho' rekening met de volgende groei-eigenschappen:

- 'Rancho' is op de kwekerij al een zwakke groeier. De lengte- en diktegroei zijn de eerste jaren te vergelijken met *Tilia cordata* 'Böhlje' en daarmee duidelijk minder dan die van *Tilia cordata* 'Greenspire' en andere selecties.
- 'Rancho' vertakt veel gemakkelijker, waardoor er een betere, rondom gevulde kroon te vormen is. Wanneer de top teruggesnoeid moet worden, is het bovendien niet moeilijk er weer een nieuwe, rechte top in te kweken.
- 'Rancho' groeit (vanuit een oculatie) het eerste jaar gemiddeld tot 100-125 cm.

Het tweede jaar wordt meestal de lengte van 200-220 cm bereikt. Na terugsnijden tot op 180-200 cm ontstaat het derde jaar een goed gevormde boom met een stamomvang van 8-10 cm. De boom maakt een goede, doorgaande harttak.

■ Ook bij de doorkweek naar zwaardere bomen komen de genoemde goede groei-eigenschappen naar voren: de boom vormt niet snel te dikke takken in de kroon en de kroon is bijna altijd goed gevuld.

■ 'Rancho' maakt al spoedig dikke wortels (geldt voor alle *Tilia*-soorten). Daarom is het nodig tijdig te verplanten. Aanbevolen wordt de boom elke drie tot vier jaar te verplanten.

Bart van der Sluis, Jelle Hiemstra en Gerrit Schalk

Van der Sluis (bart.vandersluis@wur.nl) en Hiemstra (jelle.hiemstra@wur.nl) zijn onderzoeker bij PPO in Boskoop, (0172) 23 67 00. Schalk is specialist bij Naktuinbouw in Raamsdonksveer, (0162) 51 14 00/ (g.schalk@naktuinbouw.nl).

Meer informatie

Voor meer informatie over het gebruikswaardeonderzoek: Jelle Hiemstra PPO Bomen, telefoon (0172) 23 67 06, of www.straatbomen.nl.

Het gebruikswaardeonderzoek laanbomen heeft als doel kennis over de toepasbaarheid van nieuwe laan- en straatbomen in het stedelijk gebied te vergaren en vervolgens uit te dragen. Het onderzoek vindt plaats in 18 gemeenten en wordt uitgevoerd door PPO Bomen en Naktuinbouw. Het Productschap Tuinbouw financiert het project.

grovere wortels te vormen, waardoor de bomen tijdens de teelt extra ondersneden moeten worden. Bovendien groeien bomen op eigen wortel minder hard. Minder snel groeiende soorten op eigen wortel, zoals 'Rancho', vormen uiteindelijk een kleinere boom dan dezelfde soort op een sterk groeiende onderstam.

'Rancho' is al met al een uitstekende laan- en straatboom die ook goed in parken en groenstroken past. Vanwege de rijke cultuurhistorische waarde van de linde, verdient de boom ook een plaats in landschappelijke beplantingen in het buitengebied. ■

Tilia cordata 'Rancho' in Hengelo; straatbeeld aan het einde van het vierde groeiseizoen na het planten.